

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประชากรของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราสูง จากการสำรวจครั้งหลังสุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานไว้ว่า จีรวมประชากรไทยมีถึง ๔๘.๒ ล้านคน ซึ่งตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๔ (๒๕๒๐-๒๕๒๔) ได้กำหนดการศึกษาขั้นบังคับไว้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แต่เดิมมีระบบการศึกษาระบบแบบ ๔:๓:๓:๒ คือชั้นประถมศึกษา ๒ ตอน ตอนต้น ๔ ปี ตอนปลาย ๓ ปี นอกนั้นคือชั้นมัธยมศึกษา ๓ ปี และอุดมศึกษาอีก ๒ ปี แต่จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๔ ได้แบ่งชั้นประถมออกเป็นตอนเดียว ๖ ปี มัธยมศึกษาแบ่งเป็นสองตอน คือมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

แต่เนื่องจากประชากรของประเทศไทยเรามีอัตราเพิ่มรวดเร็วซึ่งได้ยกตัวเลขมาอ้างแล้วนั้น จึงมีสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือการศึกษาในระบบโรงเรียนสามารถจัดให้ได้กับกลุ่มชนที่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ ๒๕๑๖ : ๙๔-๑๐) มวลชนส่วนใหญ่ของประเทศที่พ้นวัยเรียนแล้ว และที่ยังอยู่ในวัยเรียนแต่ขาดโอกาสได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียน ควรได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งเรื่อยไปจนตลอดชีวิต จะเห็นว่าส่วนนี้เองที่จัดว่าเป็นการศึกษานอกระบบการศึกษา

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีอัตราการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เช่น ประเทศไทยนั้น การให้การศึกษาอกระบบโรงเรียนดูจะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดอันเนื่องมาจากความล้มเหลวของการให้การศึกษาในระบบโรงเรียนประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้น ทำให้เวลาที่มีอยู่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องดิ้นรนหาหาอาหารรายได้เลี้ยงครอบครัวและตัวเองตลอดแทบทั้งวัน ดังนั้นรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างแท้จริงก็ควรจะเป็น

การศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างไม่มีแบบแผน ไม่มีการจัดหลักสูตร แต่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ โดยวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น อภิปราย หรือ เรียนรู้จากสื่อมวลชนทุกประเภทไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ (เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ ๒๕๑๔ : ๘)

ในบรรดาสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชนนั้น วิทยุกระจายเสียงนับว่ามีข้อได้เปรียบสื่ออื่น ๆ อยู่มาก เนื่องจากสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้โดยไม่จำกัดวัยและความรู้ อันจะทำให้ประชาชนที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยการฟัง และในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ รัฐบาลไทยได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการจัดรายการวิทยุศึกษาขึ้นที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ เพื่อเผยแพร่การศึกษาไปสู่ประชาชนนอกระบบโรงเรียน และในปัจจุบันได้มอบให้ฝ่ายงานวิทยุเพื่อการศึกษาประชาชน ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน ๒๕๒๒ : ๔๕) เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดรายการให้การศึกษาแก่ประชาชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในส่วนกลางออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษา วันละ ๗ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๑๔.๐๐ - ๒๒.๐๐ น. โดยส่งคลื่น เอฟ.เอ็ม. จากสถานีวิทยุศึกษาด้วยความถี่ ๙๖.๐ เมกกะเฮิรตซ์ มีกำลังส่ง ๒ กิโลวัตต์ และทำการส่งกระจายเสียงในระบบ เอ.เอ็ม. จากวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ ด้วยความถี่ ๑๑๘.๗ กิโลเฮิรตซ์ โดยมีกำลังส่ง ๑๐ กิโลวัตต์

รายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษานั้น เป็นรายการที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ผู้ที่กำลังศึกษา เด็กและเยาวชนรวมทั้งครูและเจ้าหน้าที่การศึกษา จึงมีทั้งรายการงานอาชีพ สุขภาพ โภชนาการ การรักษาความปลอดภัย กฎหมาย สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ชั่วต่างประเทศ ความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจและโครงการพัฒนาต่าง ๆ การสอนและฝึกพูดภาษาต่างประเทศ การเสริมการเรียนรู้และการเพิ่มประสบการณ์ รายการสำหรับเด็ก คนตรี วัฒนธรรม การศาสนาและจริยธรรม รายการแม่บ้านและผู้ปกครอง ตลอดจนวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา เป็นต้น (แผ่นพับของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ๒๕๒๔ : ๔)

สถานีวิทยศึกษาได้เริ่มทำการออกอากาศมาตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยที่รายการกระจายเสียงทั้งหมดเป็นรายการที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้กำลังศึกษา เด็กและเยาวชน รวมทั้งครูและเจ้าหน้าที่การศึกษาที่ตามล้าแล้วแต่มีสิทธิ์ได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาสาระนอกระบบโรงเรียนจากสถานีวิทยศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือตลอดระยะเวลา ๒๔ ปีที่สถานีวิทยศึกษาได้ดำเนินการออกอากาศเผยแพร่เนื้อหาสาระต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น สถานีวิทยศึกษาทำได้อย่างมีคุณภาพมากน้อยแค่ไหนและสามารถครอบคลุมถึงความต้องการของประชาชนได้กว้างขวางเพียงใด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่ควรหาข้อมูลมาวิเคราะห์ รวมทั้งศึกษาหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานของสถานีวิทยศึกษาในโอกาสที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งสถานีแห่งใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ นี้ต่อไป

นอกจากนี้แล้วสถานีวิทยศึกษาไม่เคยทำการสำรวจข้อมูลจากผู้ฟังอย่างเป็นทางการมาก่อน คงใช้การสัมภาษณ์สั้น ๆ เพื่อมาสรุปผลการดำเนินงานเท่าที่จำเป็นสำหรับบางรายการเท่านั้น ฉะนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงจะเป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการของสถานีวิทยศึกษาเองโดยตรงอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีผู้ดำเนินการไปแล้วเกี่ยวกับการสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟังรวมทั้งผลการรับฟังรายการกระจายเสียงที่เกี่ยวกับการศึกษานั้น ส่วนใหญ่จะสำรวจถึงลักษณะนิสัยในการฟัง ความคิดเห็นที่มีต่อการฟังวิทยุกระจายเสียง โดยกลุ่มผู้ที่อยู่ในข่ายของการสำรวจ มีที่ผู้ฟังที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และภาคอื่น ๆ แทบทุกภาคโดยมักจะเป็นรายการที่ออกอากาศภายในเขตท้องที่ที่มีการสำรวจ ซึ่งยังไม่ปรากฏว่าเป็นรายการที่ออกอากาศโดยสถานีวิทยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเลย จะมีอยู่บ้างก็เป็น การวิจัยเรื่อง "ประชามติในเขตกรุงเทพฯเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์เทคโนโลยี การวิจัยศึกษาธิการ" ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสนใจของผู้ฟังในเขตกรุงเทพฯเท่านั้น มิได้ครอบคลุมทั่วทั้งภาคกลางซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบการกระจายเสียงซึ่งหวังผลได้มากที่สุด ระเบียบวิธีวิจัย สร้อยยมณี นายช่างอิเล็กทรอนิกส์ ๔ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๔).

สรุปได้ว่าผู้ฟังรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษานั้น ถ้ารับฟังจากพื้นที่ จังหวัดต่าง ๆ ของเขตภาคกลางจะรับฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และอีกประการหนึ่งนั้น รายชื่อของผู้ฟังซึ่งบอกรับหนังสือรายการกระจายเสียงวิทยุศึกษา วิทยุโรงเรียน โทรทัศน์ศึกษา ที่พิมพ์เผยแพร่ทุกเดือนนั้นมีจำนวนผู้ฟังสูงกว่า ๘,๐๐๐ คน โดยที่กลุ่มผู้ฟังดังกล่าวนี้มีอยู่กระจัด กระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ เพียงแต่ว่าภาคอื่น ๆ ยกเว้นภาคกลางมีจำนวนผู้ฟังที่บอกรับ เป็นสมาชิกหนังสือรายการกระจายเสียงดังกล่าว เป็นจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ ที่บอกรับซึ่งมีที่อยู่อาศัยในเขตจังหวัดภาคกลาง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการสำรวจเฉพาะผู้ฟัง วิทยุศึกษาที่อยู่ในเขตภาคกลางน่าจะ ได้ข้อมูลมากพอแก่ความต้องการสำหรับนำมาวิเคราะห์ใน การวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสำรวจความต้องการ ความสนใจ และความสับสนของผู้ฟังในเขต ภาคกลางเกี่ยวกับรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๒. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของผู้ฟังที่รับฟังรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

๑. ประชากร ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้ฟังรายการกระจายเสียงของ สถานีวิทยุศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งระบบ เอ.เอ็ม. และ เอฟ.เอ็ม. โดยที่ผู้ฟังดังกล่าวรับฟังรายการจากเขตจังหวัดในภาคกลาง ซึ่งจะทำการ ลุ่มตัวอย่างมาจากรายชื่อผู้ฟังที่บอกรับหนังสือรายการกระจายเสียงวิทยุศึกษา วิทยุโรงเรียน โทรทัศน์ศึกษา เป็นประจำทุกเดือน โดยที่จำนวนผู้ฟังดังกล่าวนี้มีทั่วประเทศประมาณ ๘,๐๐๐ คน

นำรายชื่อทั้งหมดมาแยกผู้ฟังภาคอื่น ๆ ออกไปเหลือไว้เฉพาะรายชื่อผู้ฟังที่อยู่ในเขตจังหวัดภาคกลาง - จำนวน ๗,๐๐๐ คน แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เฉพาะผู้ฟังที่อยู่ในเขตจังหวัดภาคกลางด้วยเกณฑ์การสุ่มในอัตรา ๑ : ๗ ซึ่งจะได้จำนวนตัวอย่างประชากร ๑,๐๐๐ คนเพื่อมาศึกษา

๒. รายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา สํารวจทุกรายการที่ผลิตโดยเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุศึกษา และออกอากาศระหว่างเวลา ๑๔.๐๐-๒๒.๐๐ น. ทุกวันด้วยระบบ เอ.เอ็ม. ความถี่ ๑๑๘๗ กิโลเฮิรส์ และระบบ เอฟ.เอ็ม. ความถี่ ๙๒ เม็กกะเฮิรส์ โดยแบ่งรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษาออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

- ๒.๑ รายการความรู้
- ๒.๒ รายการสอนภาษาต่างประเทศ
- ๒.๓ รายการสำหรับแม่บ้านและสำหรับเด็ก
- ๒.๔ รายการดนตรีไทย
- ๒.๕ รายการดนตรีสากล

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยคำถามระหว่าง ๑๔-๒๐ ข้อ โดยแบ่งคำถามออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๓.๑ คำถามแบบให้เลือกตอบ (Multiple Choice) ซึ่งมีคำตอบไว้ให้เลือก ๔ ข้อ ซึ่งผู้ตอบอาจเลือกได้มากกว่า ๑ คำตอบ

๓.๒ คำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) ซึ่งผู้ตอบจะมีโอกาสเลือกตอบนอกเหนือไปจากคำตอบที่ระบุให้

๓.๓ แบบมาตราส่วนในการประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งผู้ตอบสามารถประมาณได้ถึงค่าเฉลี่ยว่ามาก ปานกลาง หรือน้อย

ทั้งนี้คำถามทุกข้อจะสำรวจเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ฟังที่มีต่อรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของผู้ฟังที่รับฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษาด้วย

๔. วิธีรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และเจ้าหน้าที่ของคิดแสดมป้ถึงผู้วิจัยเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนได้สะดวก ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับแบบสอบถามที่กรอกข้อความแล้วกลับคืนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ คือ ประมาณ ๖๐๐ ชุด

๕. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนำมาแยกวิเคราะห์ดังนี้

- คะแนนที่ไม่ได้แสดงการประมาณค่าน้ำหนัก คิดเป็นค่าร้อยละ
- คะแนนที่แสดงการประมาณค่าน้ำหนัก นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าเฉลี่ยของคะแนน (Mean) แล้วนำผลที่ได้เสนอโดยแยกตามเพศ อายุ การศึกษา และรายได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยจำกัดอยู่โดยขอบเขตดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ จำกัดเฉพาะผู้ฟังในเขตภาคกลางที่สามารถรับฟังรายการของสถานีวิทยุศึกษา ทั้งระบบ เอ.เอ็ม. ความถี่ ๑๑๔๗ กิโลเฮิร์ต และเอฟ.เอ็ม. ความถี่ ๙๒ เมกกะเฮิร์ต ซึ่งประกอบด้วยผู้ฟังที่มีรายชื่อแสดงว่าอยู่ในเขตจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี นครนายก ปทุมธานี สมุทรปราการ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระบุรี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ซึ่งผู้ฟังในเขตจังหวัดต่าง ๆ ที่กล่าวนี้สามารถรับฟังการกระจายเสียงได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพที่สุด

๒. รายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษาที่ผู้วิจัยทำการสำรวจและวิเคราะห์นั้น เป็นรายการที่ออกอากาศเฉพาะในช่วงเดือนมกราคม- กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๖ ระหว่างเวลา ๑๕.๐๐-๒๒.๐๐ น. เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ สถาบันวิทยศึกษาก็จะใช้เป็นแนวทางปรับปรุงรายการกระจายเสียงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ